

נבואות אחרית הימים: איך רואים בעיניים שהגאולה מפציעה?

יענק'ל נכנס לבית הכנסת לתפילת מנחה והזהיר את המתפללים למשוך במהירות את כספי החסכוניות שלהם מהבנק הסמוך. "תשמעו לי, אני יודע דברים שאתם לא יודעים, הבנק נקלע לקשיים חמורים ומי שחס על כספו שיוציא אותו משם". כמובן, כולם לעגו לו והמשיכו כרגיל.

בסוף השבוע נודע שהבנק פשט את הרגל ומנהל הבנק ברח מהארץ. כולם הביטו ביענק'ל המומים ותבעו לחשוף את מקורות המידע שלו. "פשוט מאוד, בתחילת השבוע ישבתי מול מנהל הבנק בפגישה שגרתיית לקבלת אשראי. בסוף הפגישה הוא אמר: 'אתה אדם דתי, מה אומרים אצלכם? מתי יבוא המשיח?'. חשבת: 'אם הכופר הזה מדבר על המשיח – כנראה הוא בצרות צרורות...'"

קשה להעלות על הדעת שאלה יותר חשובה ויותר מאתגרת מהנושא שלנו: מה יסוד התקווה שהעתידי טוב? מה בסיס האמונה היהודית שההיסטוריה צועדת בכיוון החיובי והעתידי צפוי להיות אידיאלי? האם יש דרך להוכיח מבחינה לוגית שמהוה אכן קורה ואנו מתקדמים למקום ההוא?

תפילת שחרית בקהילות רבות מסתיימת בקריאת י"ג עיקרי האמונה שניסח הרמב"ם. אלו העקרונות המרכזיים של אמונת ישראל, כמו נוכחותו של בורא יחיד, תורה מן השמים, אמיתיות הנבואה ועוד. שני העיקרים האחרונים הם הביטחון שלא חשוב מה המציאות כרגע, אבל העולם הולך למקום טוב. "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח... אני מאמין באמונה שלמה בתחיית המתים". ההווה יכול להיות בעייתי, אבל המסלול הכולל של המציאות הוא התקדמות לכיוון חיים מושלמים ללא צער.

והשאלה העמוקה היא איך מפסיקים לומר ומתחילים להאמין?

אנו עוסקים בכך בעקבות הנבואה של גדול הנביאים בהיסטוריה. השבוע מספרת התורה על האדם שראה בעין אחת, יותר ממה שהאחרים רואים בשתי עיניים. הגמרא אומרת דברים מופלאים אודות עוצמת הראייה של בלעם המדייני, לפיהם נבואתו עלתה בפרטים מסוימים אפילו על ראייתו של משה רבנו! ואכן כיום אפשר להעמיד למבחן את הדברים: אפשר לבדוק האם בלעם חזה למרחוק?

בלעם עומד מול העם החונה למרגלותיו וצופה כי העם הקטן - שעוד אין לו ארץ ואין לו מלוכה, שעוד לא כבש אפילו גרגר אדמה - ישכון לנצח! בעוד שכל האימפריות האדירות סביבו שהובילו את העולם, ייעלמו וייכחדו, העם הקטן יישאר לעד לספר עליהם.

1. במדבר כג: וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם, לכה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל: מה אקב לא קבה א-ל ומה אזעם לא זעם ה'... כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו, הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב - רמב"ן: כאשר אני רואה אותו עתה שוכן לבדו, כן ישכון לעולמים בטח בדרך... והוא יהיה לראש לעולם ואין אומה שתתגבר עליו ולא שיטפל הוא אליהם.

לא היה שום בסיס הגיוני להערכה הזו, לא היה כל תחשיב סביר שהיה יכול להוביל אליה, אבל בלעם ראה וצדק. ואנחנו הננו ההוכחה לתקפותם הנצחית.

עד כאן ביחס להווה, אבל רגע לפני שהוא עוזב ופורש לארצו, בלעם הוסיף נבואה עוד יותר מדהימה:

במדבר כד: לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים... אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל... והיה אדום ירשה והיה ירשה שיער איביו.

בלעם טובע לראשונה מושג שלא הוזכר עד אותו רגע: "אחרית הימים". בלעם מצהיר שזה לא יקרה היום ולא מחר, "לא עתה ולא קרוב", אבל העתיד הרחוק הוא לטובתם. יחלפו השנים ועם ישראל יוסיף וירחיב את גבולו ויכבוש גם את ארצות אדום, אמון ומואב שסביבות הארץ (אלו שלא נכבשו בימי יהושע). ולא זו בלבד, אלא יהפוך להיות העם המשפיע בעולם. הגישה היהודית תתפשט בעולם כולו ותעצב את דעת האומות "והיה ה' למלך על כל הארץ".

והתהייה שמציקה היא איך מכניסים את האמונה בגבולות ההיגיון? איך עוברים את התהליך מאמונה להבנה? הקושי העיקרי להשתכנע בכך הוא שהמוח מתקשה לבצע את הקפיצה **מההווה אל העתיד**. בשפה המקצועית זה נקרא "אקסטרפולציה": הדרך בה צופים ומתכננים את העתיד היא באמצעות **הכפלה של ההווה**. אם מישהו רוצה להעריך האם יהיה מסוגל לעמוד בעוד עשרים שנה בתשלומי המשכנתא, או חברת ביטוח שרוצה לבצע תחשיב כמה יעלו לה תשלומי ביטוח במקרה של נפילת מטוס ח"ו בעוד ארבעים שנה, הדרך לכך היא אקסטרפולציה. לוקחים את ההווה, מוסיפים עליו את התחשיבים שאמורים להתווסף בעתיד ויוצרים הערכה.

ואולם בכל הנוגע לגאולה, אנו מתקשים לבצע אקסטרפולציה: מה בהווה שלנו רומז שהגאולה קרבה? מי מאומות העולם ממתין כיום לשמוע את המסר היהודי, עד שאפשר לקוות כי יום יבוא והעולם כולו יעמוד בתור לעלות לירושלים, כהבטחת הנביא ישעיהו: "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונהרו אליו כל הגוים ... כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם?"

אנו נטען כי אפשר בהחלט לבצע הכפלה של ההווה ולראות שהגאולה קרובה מאי פעם. הגאולה היא לא אירוע שייפול פתאום מהשמים, אלא האור שלה זורח מזמן. עוד מאותם רגעים שבלעם דיבר, לפני 3000 שנה, החל **תהליך הבשלה איטי בו העולם מושפע וקולט בהדרגה את דבר ה'** – והגאולה האמיתית תהיה רגע השיא של התהליך כולו.

ולמרות שהימים לא קלים, אנו רוצים לשנות את האווירה ולטעון כי המציאות היא שהעולם הולך לטוב. גם אם ההווה מלחיץ, כשמרחיבים את הפרספקטיבה ובוחנים את המציאות בטווח זמנים רחב – מגלים כי יש סדר וניהול והמציאות קוראת לנו לא לעצור ולהמשיך לפעול להחשת הגאולה.

ב. נפתח עם הערה מעניינת: האמת היא שעצם סיפורו של בלעם הוא הוכחה לאמיתיות דברי התורה. לא רק הנבואות שלו מתבררות כאמיתיות, אלא עצם קיומו של האיש, הפך להיות מוכח וברור בשנים האחרונות. הגמרא אומרת משפט מעניין:

2. **בבא בתרא יד, ב: משה כתב ספרו ופרשת בלעם.**

משה רבנו כתב שני ספרים בתורה: את הספר שלו, ספר דברים שמכונה "משנה תורה" ובו מסכם את תולדות ישראל במדבר, וכן "פרשת בלעם": סיפור ההגעה של בלעם למחנה ישראל ונבואותיו. המפרשים לדורותיהם מתפלאים למה משה היה צריך לכתוב במיוחד פרשה בלעם? במה היא שונה מכל הסיפורים שהתרחשו במדבר ומשה כתבם מפי ה'?

החתם סופר נותן הברקה: "פרשת בלעם" היא הפרשה היחידה בתורה שלא היה לה עדים. זאת הפרשה היחידה שהיינו צריכים להאמין למשה על ההתרחשות שלה. בעוד שכל סיפור בתורה היו אנשים עדים לו – מימי האבות עד הכניסה לארץ, ההגעה של בלעם התרחשה **מחוץ למחנה ישראל**, על הרי מואב (הרי ירדן של ימינו מעל ים המלח) שהשקיפו על מחנה ישראל. אף אחד לא ידע מביאתו או מחזרתו ולכן משה שמע עליה מהקב"ה היה היחיד שיכול לספר עליה.

תשובות חתם סופר יו"ד שנו: כל מופתי מצרים ומדבר נעשו לפני שישים ריבוא ... ומה שנעשה לפני מצרים ראו האבות ... ואפילו בריאת העולם ומעשה הנחש בגן עדן ... אדם הראשון ראה ... חוץ מפרשת בלעם, כי מי הגיד לנו מה היה בין מלך מואב ובין קוסם אחד, בלעם, שבא לארצו.

ואולם בדורנו התגלתה עדות ארכיאולוגית **חיצונית**, מכתבי העמים, המספרת על אותה דמות נבואית (ראו ויקיפדיה ערך "כתובת בלעם"). בחפירות שנערכו בבקעת הירדן אחרי מלחמת ששת הימים, מצא צוות חפירות הולנדי מבנה 'מקדש' ארמי עתיק, ועל קירותיו חרוטות כתובות טיח בת קרוב ל-3000 שנה בשפה ארמית קדומה. הדבר המדהים הוא שהכתובת היא מצטטת מבלעם את הנבואה בה אנו עוסקים היום: הנבואה האפוקליפטית על קץ ההיסטוריה, החושך הגדול שייפול על האנושות והעולם החדש שייבנה. (וכמובן, מה שמבחינתם הוא קץ הימים, עבורנו הוא תחילת ימי הטוב...)

נעבור לסיפור בלעם עצמו: עם ישראל מתקדם לכיוון גבולות הארץ וחוצה את העמים שיושבים על הגבול המזרחי. בפרשה הקודמת קראנו איך גברו על שני העמים החזקים באזור, סיחון ועוג, ולא

נותר לחצות אלא מדינה קטנה בשם מואב. הם לא התכוונו כלל לפגוע במואב, שהרי הוא בן דוד שלנו (מבתו של לוט) וה' ציווה "אל תצר את מואב", ובכל זאת, בלק חשש מהעם המתקרב.

בלק ניסה לפגוע בישראל דרך **מילים** והזמין עבודה מהנביא בלעם שישב במדיין: "כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואת אשר יאור יואר". בלעם מגיע ומנסה שלוש פעמים לקלל את ישראל, אבל בכל פעם שורה עליו רוח אחרת והוא מתאר במלים נפלאות את יופיו של העם. את השורשים העמוקים שלו, "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", את הצניעות בה חי, "מה טובו אהליך יעקב ומשכנותיך ישראל", והדבקות במצוות ה', "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל".

אחרי שלושה ניסיונות כושלים, בלק מתרגז ומסלק את בלעם. ואז, רגע לפני שבלעם עוזב, מתחילה ההתגלות הרביעית שלו. בלעם ממלמל נבואה מופלאה שלא שמעתה אוזן, שאפילו משה רבנו לא הבטיח כמותה, ובדרך – בתוך הנבואה הנפלאה הזו – מעניק עצה נוראה איך לפגוע חמורות בעם ישראל. בפעם הראשונה הוא מספק את הסחורה העלובה בעבורה הגיע.

3. במדבר כד: ועתה הנני הולך לעמי, לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים ... אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת: והיה אדום ירשה והיה ירשה שיעיר איביו.

איפה ה"עצה" המעשית שהבטיח? הרי התחיל והבטיח עצה כנגד ישראל, "לכה איעצך", אבל תמורת זאת המשיך בנבואות הפוכות אודות העתיד, שעם ישראל ינצח ויכבוש כליל את מואב?

אברבנאל: איך ייקרא 'עצה' מה שיהיה באחרית הימים? כי העצה לא תבוקש על מה שיעשה הזולת ... אלא דברים שהם בנו? ... אלא פשט הכתוב הוא שהעצה הייתה לבלק שילך לו ולא יחוש מישראל, לפי שמה שיעשה ישראל לעמו לא יהיה אלא באחרית הימים ... ודיה לצרה בשעתה.

בלעם אומר לבלק כי העתיד של עם ישראל צפוי לטוב, אבל זה לא עתה ולא קרוב והדרך מלאת מהמורות. לכן העצה היא לפגוע בהם עכשיו כשהם נחשלים ונאבדים בדרך. ידועים דברי רש"י כי העצה הספציפית שנתן היא לשלוח את בנות מואב למחנה ישראל, כי אלוקיהם שונא זימה וכו'.

לגופה של נבואת בלעם אודות אחרית הימים: נשים לב שבלעם מדבר על שתי תקופות: "אראנו ולא עתה, אשורנו ולא קרוב". היינו שיש משיח שהוא "לא עתה" ואולם יש משיח רחוק יותר שהוא אפילו "לא קרוב". וכך כל שורות הנבואה שלו מורכבות משתי פסקאות: "דרך כוכב מיעקב, וקם שבט מישראל וגו'". הרמב"ם מסביר כי בלעם מביט למרחוק וצופה שתי תקופות טובות בעתיד ישראל: הראשונה בימי דוד המלך, שהיא "לא עתה" והשנייה בימי המלך המשיח שהיא "לא קרובה".

רמב"ם הלכות מלכים יא: וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו – לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה מעידה עליו שנאמר 'ושב ה"א את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים' ... ואף בפרשת בלעם נאמר, ושם נִבְּא בשני המשיחים: במשיח ראשון שהוא דוד שהושיע ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שמושיע מיד בני עשו: 'אראנו ולא עתה' זה דוד, 'אשורנו ולא קרוב' זה מלך המשיח; 'דרך כוכב מיעקב' זה דוד, 'וקם שבט מישראל' זה מלך המשיח; 'ומחץ פאתי מואב' זה דוד שנאמר 'ויך את מואב וימדדו בחבל', 'וקרקר כל בני שת' זה מלך המשיח שנאמר בו 'ומשלו מים עד יום'; 'והיה אדום ירשה' – לדוד, שנאמר 'ותהי אדום לדוד לעבדים'; 'והיה ירשה שיעיר איביו' – זה המלך המשיח שנאמר 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו'.

וכמובן, אשרי המאמין, אבל איך מתחילים לחיות בגישה שאין דבר צפוי יותר מהגאולה?

במיוחד אם נוסיף את הייעודים הנפלאים שהבטיחו הנביאים אודות העולם האידיאלי שיגיע אל נקודת השלמות: דברי ישעיהו שהבטיח שלום עולמי, ומייסדי בנין האו"ם (להבדיל) בחרו לחקוק זאת על קיר הכניסה של הבניין: "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". דברי הרמב"ם אודות היעלמות הרעב והשפע הצפוי – "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות והטובה תהיה מושפעת הרבה ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד". והעולם על כולו, הבטחת הנביא ישעיהו אודות קבורת המוות: "בלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים".

ואתה מביט מסביב ושואל: איפה כל זה? איך מבצעים את הקפיצה הלוגית מההווה אל העתיד?

[בהערה¹ התייחסנו לעוד שאלה: איך יתכן שהנבואה המפורטת אודות הגאולה נאמרה בפי בלעם?].

ג. נפתח עם סיפור אמיתי מהחיים שהוא גם משל לענייננו: לפני כארבעים שנה יצא חייל בחופשה עם אימו לקניות בשוק מחנה יהודה בירושלים. הם היו משפחה ענייה בת שמונה נפשות שהתגוררה בשני חדרונים ב'שכונת הפחים' (נחלאות), החייל סבל מדיסלקציה (קושי בקריאה) בגללה נשאר שנתיים בכיתה ד' ובקושי סיים את בית הספר היסודי.

הם נכנסו לחנות מזון והאימא ביקשה שתי קופסאות רסק עגבניות. בעל החנות הרים עליה את הקול: "מה באת לבלבל לי את המוח? אני לא מוכר שתי קופסאות לפרטיים, רק כמויות לסיטונאיים". החייל נעלב, אם אנחנו עניים, אנו לא בני אדם?! אבל פתאום האיר לו רעיון: 'למה שלא אפתח בעצמי חנות בשוק שתמכור לפרטיים במחיר סיטונאי?' הוא לקח מחסן בגודל ארבעים מטר ברחוב "השקמה" והחל להזמין סחורה ולמכור.

לחייל הזה קוראים "רמי לוי" והוא מוביל כיום את אחת מאימפריות המזון הגדולות בישראל, "שיווק השקמה", ששווה מאות מיליוני שקלים.

הקב"ה ברא עולם טוב, עולם שיגיע לידי שלמות, אבל הוא נתן לנו את הזכות להוביל לשם בכוחות עצמנו. העולם נברא עם נקודת פתיחה בעייתית, אבל ה' טבע בו תכונה שהוא כל הזמן מתקן את עצמו ומתקדם. אף שהדרך היא מלאת מהמורות ונפילות, אבל טבעו של האדם היא לחפש את הטוב וכשבוחנים את העולם בטווח של שנים – רואים זאת.

כשבלעם מדבר על "אחרית הימים", הוא לא מתכוון שפתאום ייפתחו השמים וזה יקרה, אלא שהעולם צועד כל הזמן לשם. מראשית בריאתו, העולם מחפש את הטוב ובהדרגה זה מבשיל בו והוא מתקדם אל היעד. הגאולה היא הרגע בו התהליך יגיע לידי שלמות.

לפני שנוכח זאת מתוך המציאות של חיינו, נוכיח זאת כמובן מהתורה: התורה, כדרכה, מצליחה לדחוס את כל הייעוד הגדול של הבריאה בתוך חמש אותיות:

4. בראשית ב: ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים - לעשות.

הקושי בולט לעין: הקטע כולו כתוב בלשון עבר, "ויכל", "עשה", "שבת", "ברא", משום שהקטע מתאר את המבט של האלוקים לאחור, ביום שישי בערב, אודות המעשים שעשה במשך שש ימי השבוע. מדוע המילה האחרונה כתובה בלשון עתיד: "לעשות"? מה עוד נותר לעשות אחרי שבוע כה מוצלח?

רש"י בראשית רבה יא: 'ועשה' אין כתיב כאן אלא 'לעשות', לומר שהכול צריך תיקון.

¹ מעניין לשים לב שהנבואה המפורטת בתורה אודות ייעודי הגאולה נאמרה בפי בלעם ולא משה. מדוע? לא ראיתי ביאור ישיר, אבל מעניין לציין עוד עובדה מרתקת: עצם זרעית זרעי הגאולה מתרחשת בצורה עקומה: א. הזרע הראשון לקראת הופעת המשיח הוא בתו הבכירה של לוט שבאה על אביה ויולדת את "מואב" – על שם "שבא מאב" ומזרעה צומחת רות המואבית, סבתו של דוד המלך. ב. בעלה של רות, בועז, שהפך להיות סבו זקנו של דוד המלך, בא מזרעו של "פרץ" שנולד מהמפגש הלא פשוט בין יהודה ותמר. ג. המפגש של רות ובעז עצמו – שהיווה את הפריצה הממשית לקראת הלידה של "עובד הוא אבי ישי אבי דוד" – היה כידוע בצורה די חריגה, כשרות יורדת לגורן ושוכבת לצידו של בועז והוא מתעורר באמצע הלילה ומגלה אותה לידו. מה מונח כאן? ישנה נקודה עמוקה שכתובה בספרי קבלה (וצריך להיזהר עם המשמעויות שלה): המילה "ולא ידע בשכבה ובקומה" אצל בתו הגדולה של לוט, כתובה עם האות ו' ומנוקדת על הוא"ו. ואולם בלילה השני כשאחותה עושה זאת – לא נאמר "בקומה" עם ו'. מובא בזוהר (ח"א ק"א) כי רק לוט לא ידע "בקומה", אבל הקב"ה כן ידע ולכן המילה גלגלה את העניין. הרמ"ק בפירושו "אור יקר" על הזוהר שם (וירא סימן יט) כותב שאין דרך אחרת להביא לעולם את מציאותו של משיח. "שאין אלו האומות יוצאות לעולם אלא על ידי המציאות הגרוע הזה... שהיו אלו הנשמות שקועות תחת רשות הקליפה שאי אפשר לבוא לעולם אלא על ידי המציאות הגרוע הזה". מהפירושים בכך (ותיתי לידידי הרב שמואל רסקין שהעיר את עיני): א. היות שמשיח אמור לפרוץ את חומות הנבערות ולתקן את הצד השני, זה מתחיל ממנו עצמו שנוצר שם וסולל את הדרך לגאולה. ב. זאת דרך להסיח דעת הקליפות כי היות שמשיח בא מהם, הם פחות חוששים ממנו וככה קל יותר לגבור עליהן.

המילה הפשוטה הזו הופכת את כל מה שחשבנו על הבריאה. עד כאן תיארה התורה במילים מופלאות את כל הטוב שנוצר בשישה ימים, ואז באה המילה הזו והופכת את הכול: הקב"ה לא ברא עולם טוב, אלא עולם **שהולך אל הטוב**. האלוקים תכנן עולם מושלם, אבל רצה להגיע לשם **בדרך הארוכה**, כאשר בני האדם יבחרו בטוב מרצונם וייצרו חברה צודקת, מאופקת וקדושה. וכדי להצליח במשימה, הקב"ה טבע בנו טבע של תיקון, בו אנשים לומדים מטעויות והעולם מתקדם ומשתכלל.

הנה שתי דוגמאות מתוך התורה עצמה: א. ספר בראשית ותחילת ספר שמות משרטטים מסלול של **שש התנגשויות בין אחים**. הבריאה מתחילה עם מריבה בין קין להבל, ממשיכה עם תחרות בין ישמעאל ויצחק, זה מתקדם לעימות בין עשו ויעקב, מתגלגל לאסון בין אחי יוסף, ממשיך עם הקדמת אפרים למנשה, והסבב האחרון הוא החשש של משה לקחת את ההנהגה מידי אחיו המבוגר ממנו.

מה הסיפור? טמון כאן רעיון כביר: **לא מריבה אלא התקדמות מתמדת לשלום**. נחפור בדברים ונשים לב שמריבה למריבה **האחים לומדים להתעלות מעל העימות**. בסבב הראשון בין קין להבל זה נגמר ברצח. בסבב השני בין ישמעאל ויצחק, זה נגמר טוב יותר: בהתנתקות. ישמעאל הלך לאימא שלו ויצחק הלך לאבא שלהם. בסבב השלישי הושג עוד שיפור: אחרי שנות ניתוק ארוכות, עשו נופל על כתפי יעקב והם נשבעים לחזור ולהיפגש. הסבב הרביעי בין אחי יוסף קופץ מדרגה ומסתיים במחילה וסליחה ובמגורים משותפים בארץ גושן. בסבב החמישי בין מנשה לאפרים, לא מתחילה מריבה לכתחילה. ואילו בסבב האחרון - אהרן מפרגן למשה ומשמש כמתרגמו ונושא כליו.

ב. דוגמה נוספת: בתרבויות העולם יש כמה שיטות איך לחשב את היממה, מתי מתחילה יממה חדשה ומתי מסתיימת (נניח היום הראשון לחודש). הבבלים בחרו בשיטה הכי הגיונית לכאורה: מזריחה לזריחה. אדם מתחיל יום חדש עם זריחת השמש ולכן סברא להתחיל את היממה בזריחת השמש ולסיים אותה כשהוא קם מהשינה לאחר יום האתמול.

העולם המודרני בחר בשיטה אחרת שאף היא הגיונית: מחצות הלילה לחצות הלילה. שעות הערב הן סיום היום הקודם ומחצות הלילה (כשאנשים מתארגנים ליום המחר) מתחיל היום החדש.

ואולם עם ישראל בחר בשיטה התמוהה ביותר: "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". היום החדש מתחיל ברדת החשכה של אתמול. וזה חסר הבנה: שעות הערב הן סיום היום הקודם, הן אמצע יום העבודה ההוא, ומה פתאום להתחיל בהן את המחר? במה מתחיל מחר?

התשובה החסידית מופלאה (ראו שיחת שמחת בית השואבה תשי"א): החשכה היא ההתחלה של הזריחה. היהדות סוברת שיחידת זמן לא מתחילה מהזריחה, היא מתחילה מהחשכה ומשימת חיינו היא לגלול חושך מפני אור ולהאיר את אור היום. עצם מושג הזמן מלמד אותנו שהחושך הוא קריאה לעשייה, והמשימה היא להאיר בהדרגה את האור.

ועכשיו נשאל **האם הצלחנו?** האם לאחר 4000 שנה של היסטוריה מאז אברהם אבינו, אנו מתקדמים או נסוגים? חלף מספיק זמן כדי לייצר פרספקטיבה ואפשר לשים לב כי העולם **מתקדם באופן קבוע** בדרך להשגת שלמות. בדיוק כמו שבעולם המדעי, ברור שאנו כל הזמן מתקדמים, כך להבדיל במובן הערכי, העולם מתקן את עצמו ומתקדם בהדרגה. **ללא ספק, העולם של היום הוא הרבה יותר טוב מאשר העולם של לפני 4000 שנה.**

אמונה באלוקים: לפני 4000 שנה האמין העולם כולו בעץ ואבן. כלל האנושות האמינה שהאלוקות נמצאת בחפצים דוממים על פני האדמה. ואז קם אדם ושיווק טענה מזרה: אברהם הצעיר טען שהאלוקים הוא אחד ויחיד ונמצא מעבר לטבע. אברהם נתפס כיצור שהוא בין מסוכן ל"הזוי", נמרוד זרק אותו לאש באשמת הפצת כפירה, אבל 4000 שנה חלפו וכיום רובו המוחלט של העולם המערבי מאמין באמונתו של אברהם. הפגאניות נותרה כלואה במדינות המזרח הפרימיטיביות, אבל יהודים ולהבדיל נוצרים ומוסלמים – **ארבעה מיליארד איש!** - מאמינים באמונתו של אבינו הראשון.

אברהם הוא האיש המשפיע ביותר בהיסטוריה. הנה ניתוח מדהים של המציאות מפי הרמב"ם:

רמב"ם הלכות מלכים יא: מחשבות בורא העולם – אין כוח באדם להשיגם... וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, **אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כולו לעבוד ה' ביחד.** כיצד? כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשטו

דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו. אלו אומרים: מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה ואלו אומרים: דברים נסתרים יש בהן ואין כפשוטן... וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא, הם כולם חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם.

אלו דברים מדהימים: כשאנשים מביטים על הנצרות או האיסאלם בהווה, הם נראים כמו סטירת לחי מצלצלת להשפעת היהדות, אבל כשבוחנים את הדברים בפרספקטיבה רחבה, קולטים שהם היו **היצואנים והמשווקים של האמונה בא-ל אחד**, ובכך יישרו דרך למשיח.

קדושת החיים וערך האדם: פרשת בראשית אומרת "שופך דם האדם באדם דמו יישפך". ככה פשוט, ללא סייגים. התורה לא מחלקת בין חיי עשיר לעני, בין חיי מבוגר לתינוק שנולד, בין חיי בריא לחיי נכה או פגוע שכלית ח"ו. יתירה מכך: פרשת משפטים מזהירה על קדושת החיים של השפל בין יצורי האדם באותם ימים, **עבד כנעני**, וקובעת שאדון שפגע בעבדו – משתחרר העבד לחרות!

ומה הייתה התפיסה העולמית? עד לפני כמה מאות שנים, כשאבא רצה לבדר את ילדיו, היה לוקח אותם אל הקולוסיאום לחזות בקרבות גלדיאטורים. במופעי אכזריות ורצח בין אנשים לבעלי חיים ובין בעלי חיים עצמם. עבדים נקלים היו נאבקים בשרשראות מול בעלי חיים ומומתים על קירות הזירה. גם מבחינת החוק, הענישה המקובלת הייתה לשבור ידיים ורגליים, לקשור אנשים לזנב סוס וכו'.

אולם משנה לשנה, הופכת האנושות להיות הומנית ורכה וכיום, אדם שמבקש לפגוע אפילו בחייו שלו ח"ו או אפילו בחתול ברחוב – נבלם בידי השלטונות. המוח האנושי קלט את קדושת החיים.

שלום עולמי: התנ"ך לא מפסיק לבקר את המלכים ולשים להם הגבלות וסייגים. כאשר אחאב מעז לקחת כרם שאינה שייכת לו, הוא נענש בעונש נורא: הוא מת בחזית המלחמה והכלבים מלקקים את דמו. ומה היה בעולם? מאז שחר האנושות הנורמה היא מלחמה והשתלטות. איש לא שאל את אלכסנדר מוקדון, ג'ינגס חאן או נפוליון מדוע כבשו עמים וחסלו חיים של מיליונים.

אולם כיום, יש הסכמה אוניברסלית שהתנהגות כזו ראויה להחרמה. האווירה העולמית חותרת לסיום תקופת המלחמות ואם אותם רודנים היו חיים כיום, היו מובאים בפני בית המשפט הבינלאומי בהאג. הצורך אסאד ש'בסך הכול' טובח בבני עמו, מה שעשו מלכים בכל התקופות, אינו יכול לצאת היום מגבולות מדינתו. אבל סטאלין לא ראה צורך להתנצל בפני אף אחד.

עם זאת, כמובן שהמשיח לא הגיע ונותר התחום האחרון והחשוב ביותר. ישנו נושא אחד בו האנושות צועדת אפילו לאחור: **החופש והמתירנות**. אנו חיים בתקופה בה הכול מותר. אין ערך קדוש ואין נושא מוחלט שלא נתון לוויכוח. התפיסה היום אומרת ש"אני הוא החוק והחוק הוא אני וכל שגעון יתקבל בברכה". איך התופעה הזו יכולה להתאים עם ישור הדרך למשיח לתקן עולם במלכות ה'?

בתור נספח לשיעור, צירפתי מאמר שכתבתי לעיתון כפר חב"ד בנושא, והדברים נראים מיושבים.

ד. ועדיין אי אפשר לעצור: ישאל השואל עוד כמה זמן יימשך התהליך? אנו מדברים על השתלשלות שנמשכת כבר 4000 שנה ומי יודע, חלילה, עוד כמה יעבור עד שנגיע לשלמות?

כאן עלינו להוסיף נקודה שהרבי עסק בה בהרחבה בשנים האחרונות בהן זכינו לשמוע את קולו הצלול והבהיר: עד כמה שהמציאות היא לא מושלמת, בחינה אובייקטיבית של מאורעות חיינו תוכיח כי מעולם לא התקבצו כה הרבה סימנים המעידים על בשלות העולם לגאולה.

הנה: לפני בערך 800 שנה ישב במצרים ענק הדורות ושרטט את העתיד. לפני שנקרא את דבריו, נחשוב רגע איך היו נראים חיי: חיי הרמב"ם היו תמצית הכאב והייסורים של היהודי באותם ימים. הרמב"ם נולד בקורדובה בספרד, אבל בהיותו בן עשר, משפחתו ברחה מספרד בטרם תונף עליהם סכין השחיטה. שבת מוסלמי ברברי בשם "אל מוואחידון" כבש את כל צפון אפריקה, ממרוקו בדרום עד ספרד בצפון, והשליט את הדת המוסלמית. פלוגות "אל מוואחידון" לא היו פחות אכזריות מכנפיות דאע"ש והותירו שתי אפשרויות: להתאסלם או למות.

הרמב"ם ומשפחתו לא מצאו מנוחה במשך עשר שנים. הם נמלטו מעיר לעיר ובכל מקום היו מאוימים שוב. הם הגיעו לעיר פאס במרוקו, אך אחרי חמש שנים ברחו באימה והחליטו לעלות ארצה. הם הגיעו לעכו, אך כאן פגשו אויב לא פחות אכזרי: הצלבנים הנוצריים שעלו ארצה למסעי הצלב והכריחו את היהודים להתנצר. מוכה וחבול המשיך הרמב"ם למצרים וקיווה למצוא בה שקט.

סוף-סוף החל הרמב"ם להגשים את חלומו הגדול ולכתוב את חיבורו המונומנטלי. אחיו דוד שהיה סוחר גדול נטל על עצמו את פרנסת שתי המשפחות והרמב"ם היה יכול להתרכז בכתיבת ה"משנה תורה". אבל החיים היו מלאי סכנות ומתוך הים הגיעה הבשורה הנוראה: דוד טבע עם כל רכשו, והרמב"ם נותר ללא משענת כלכלית. כעת היה עליו למצוא מקצוע ולפרנס את שתי המשפחות. הרמב"ם מעיד כי הוא שקע באבל כבד ובמשך שנה שלמה התקשה לחזור לעצמו.

איך אמורה להיראות התחזית שלו אודות העתיד? אמרנו שאדם עורך אקסטרפולציה וגוזר את העתיד מתוך ההווה שלו וכיצד אמור הרמב"ם להעריך מה צפוי לעם ישראל?

א. הכבוד לעם היהודי: זה שנאמר בישיעה 'וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ' - משל וחיידה וענין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המשולים כזאב ונמר. **ב. קיבוץ גלויות:** כשתתיישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל. **ג. שפע גשמי וקץ המלחמות:** ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר. **ד. התפשטות חוכמת התורה לכל פינה:** ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם.

הרמב"ם צפה שעם ישראל יישב לבטח - אף שסביבו יהודים נשחטו ונשרפו. הרמב"ם צפה שעם ישראל ישוב לארצו - אף שהוא עצמו אולץ לברוח ממנה. הרמב"ם צפה עתיד של שפע - אף שהוא עצמו סבל מעוני ושכול של אח שמת בתאונה. ובוודאי שהרמב"ם לא היה פנוי לעסוק בתורה ובחוכמתה בניגוד להבטחה האחרונה שלו אודות העתיד.

ועכשיו ננסה להשוות זאת לתקופה בה אנו חיים היום. בואו נתחיל עם ההבטחה הראשונה כי יום יבוא ועם ישראל יזכה לכבוד בין העמים: בשנה שעברה, עבר עם ישראל טלטלה רגשית עצומה. אחרי 37 שנים נמצאו עצמותיו של החייל הקדוש זכריה באומל הי"ד שנפל בקרב סולטן יעקוב בתחילת מלחמת לבנון הראשונה. מערכות המודיעין לא הרחיבו פרטים אודות הדרך בה הושג המידע על גופת החייל אחרי עשרות שנים, אבל התדהמה האמיתית הגיעה למחרת.

ראש הממשלה נסע לקרמלין, אל משרד ההגנה הרוסי, לקבל את הנעליים שנמצאו בתוך הקבר. לפי פרסומים שונים, לא חיילי צהל הם אלו שמצאו את הקבר של החייל, אלא חיילי הפררציה הרוסית הם אלו ששכבו על הארץ, פתחו את מקום הקבר במחנות הפליטים בסוריה והוציאו את עצמות הקדוש זכריה באומל הי"ד. זה מדהים: הצבא הרוסי הוא זה שחימש ומימן במשך עשרות שנים את צבאות ערב. לאחר שכוחות צהל צלחו את התעלה במלחמת יום כיפור והכוחות המצריים והסוריים עמדו בפני התמוטטות, שיגר משרד ההגנה הרוסי הוראות להטענת טילי סקאד אדירים ושיגורם לעבר שדות התעופה הצבאיים בישראל במטרה למוטט את חיל האוויר הישראלי. רק הפסקת האש מנעה את המהלך (<http://maarachot.idf.il/PDF/FILES/2/113292.pdf>). והנה משרד ההגנה הרוסי הוא זה שמורה לחייליו למצוא את קבר החייל ולהשיבו אל משפחתו בישראל.

וזה מתרחש גם בחוץ לארץ. ידיעה חדשותית קטנה תפשה את עיני: "בתו וחתנו של נשיא ארצות הברית עשו את הפסח עם הקהילה היהודית ב...". זאת לא הפעם הראשונה שיהודים מגיעים למעמד רם כזה, אך מעולם הם היו יכולים להפגין את יהדותם בפרהסייה. אפילו אסתר המלכה התקיימה בארמון הפרסי רק לאחר ש"אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה", והיום בני משפחתו של האדם החזק בעולם הם יהודים אורתודוקסים, חובשי כיפה שחורה.

2. התקבצות עם ישראל בארץ: שבעים שנה אחרי השואה, אוכלוסיית ישראל הגיעה לתשעה מיליון איש, מתוכם קרוב לשבע מיליון הם יהודים. אנחנו מתקרבים למצב בו חצי מהעם היהודי מתגורר בארץ. זה נתון מדהים שלא התרחש מאז ימי הבית השני.

דווקא בימים הללו של הקורונה, מתפרסמים בכל יום מספרים משמעותיים של עוד ועוד יהודים שמתחננים לעלות ארצה או לשוב לכאן אחרי שעזבו לארצות הברית ומקומות אחרים.

3. **שפע גשמי וקץ המלחמות:** עד לפני כמאה שנה, אנשים בעולם הסתובבו עם מחשבה אחת: איך גומרים את היום הזה בחיים? אנשים לא ביקשו הרבה, רק שהמלך לא יפרוץ במלחמת שלושים השנים ומיליון גברים לא ישובו ממנה, רק שלא תיגמר התבואה ורעב יפרוץ בארץ ומיליונים ימותו, ורק שלא תפרוץ מגפת טיפוס, דיזנטריה או אבעבועות שחורות ועיירות שלמות יימחקו. עד לפני זמן קצר, לא הייתה תרופה למחלות זיהומיות ונגיפיות, וילדים מתו כמו זבובים. כל אדם שישחזר את תולדות משפחתו שלושה דורות אחורה, לא הרבה, משהו כמו שבעים שנה אחורה, ישמע על ילדים וילדות שמתו ברעב ובמגיפות וכמובן על גברים שלא שבו מהמלחמה.

ובכל זאת, הרמב"ם הרשה לעצמו לנבא כי הכול עומד להתהפך והעולם הולך למקום מושלם. מעין זה אנו זוכים לראות כבר היום: הפניצילין ניצח רבים מהחיידקים, מוסד האו"ם מצליח למנוע את רוב המלחמות ומנהיגי העולם עושים הכל כדי להתגבר על מאבקים בדרכים דיפלומטיות, ואפילו הרעב בדרך להשמדה. תשעים אחוז מאוכלוסיית העולם אינה סובלת מרעב, ומדענים מעריכים כי עד 2030 יתגברו כליל על בעיית הרעב בעולם.

אם כבר, הבעיה הפוכה: המחלות נוצרות מעודף שפע ויותר אנשים מתים מקוקה קולה מאשר רעב...

ספר השיחות תשנ"ב ב/368: במשך כל הדורות התנהלו ריבוי מלחמות בין אומות העולם שגרמו הרס וחורבן... ועל כורחך צריך לומר, שהסיבה האמתית לכך שבתקופה האחרונה ניכרת השאיפה לגמר ולסיום תקופת המלחמות בעולם והתחלת תקופה חדשה של קיום העולם על פי צדק ויושר, שלום ואחדות... [היא] מפני שמתקרבים לזמן שאודותיו הכריזו הנביאים "וכתתו חרבותם לאתים".

ואם כל זה לא מספיק, אתם מוזמנים לחפש ברשת על ענף המדע המתפתח שעובדים עליו בלהט: תום עידן הזקנה. מדענים פועלים לבדוד את הגן האחראי על הזקנה ולהעניק לכולנו חיים ארוכים הרבה יותר. ישנה תולעת שהצליחו כבר להכפיל את אורך חייה הממוצע. וכאן תוכלו למצוא עוד דוגמאות רבות לתהליך החיובי העובר על המציאות ובעיקר בשנים האחרונות:
https://www.facebook.com/easyconomy/posts/399460207198344?comment_id=406591053151926&comment_tracking=%7B%22tn%22%3A%22R%22%7D

4. **התפשטות חוכמת התורה בכל פינה:** לפני פרוץ הקורונה שבתי מארצות הברית ולידי יושב יהודי עם אוזניות. בדרך כלל, אדם שיושב עם אוזניות במטוס הוא צופה בסרט, אך המסך מולו היה חשוך. הצצתי לתוך ידיו וראיתי כי האוזניות מובילות אל הטלפון שלו ועל המסך הוא צפה בשיעור חסידות באינטרנט... הרמתי את העיניים וראיתי עוד עשרות נוסעים חרדים ודתיים שיושבים לאורך עשר שעות עם אוזניות באוזניים ופשוט לומדים תורה.

כמה אנשים כאן בקהל שומעים בדרך לעבודה שיעור תורה? כמה אנשים כאן בקהל שומעים בתוך שעות העבודה שיעור תורה? ברור שבכל ההיסטוריה היהודית (חוץ מימי חזקיהו המלך...) לא היה שפע כזה של תורה בכלל, ומודעות לפנימיות התורה בפרט.

לא נותר אלא להפציר שהקב"ה יסתפק בדרך הארוכה שכבר עשינו במסירות נפש ויגלה את אור שבעת הימים, אור מלכות ה' ומלך ביופיו תחזינה עינינו נאו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב